گنجینه دستنویس های پهلوی
و پژوهش های ایرانی
۴۴

دستنویس ک. ۵

بخش سوّم

یسنا با ترجمه و گزارش پهلوی آن

به کوشش
دکتر ماهیار نوابی

با همکاری فنی
دکتر محمود طاووسی

از انتشارات
مؤسسه آسیائی «دانشگاه پهلوی» شیراز

IR
PIR 166
.B3.692 Y
v.3

کتابخانه
مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی
۱۳۶۲

۱۶۹۴۰۴

سرآغاز

اشارات دانشمندان و فیلسوفانی چون ابوریحان بیرونی و محمد زکریای رازی و شهاب الدین سهروردی به حکمت خسروانی و فلسفهٔ ایرانی، تذکر پلینیوس رومی دربارهٔ استفاده هرمیپوس یونانی از کتابهای زرتشتی، مطالبی که در کتابهای قابل استنادی چون مروج الذهب، مجمل التواریخ و القصص و نامه های پیغمبران بنی اسرائیل و احادیث اسلامی آمده است، وجود مراکز مهم علمی در نصیبین، رها و تیسفون و جندی شاپور، ترجمه های باز ماندهٔ عربی از زبان پهلوی، پیدایش دانشمندان و فیلسوفان و اندیشه مندان بلند پایه ای در دوران طلائی اسلامی یعنی دوران خلافت عباسیان، از این سرزمین، که شمار آنها از دانشمندان هر یک از کشورهای اسلامی دیگر و بلکه از همهٔ آنها روی هم بیشتر است،

وجود سنگ نبشته های پارسی باستان و پارسی میانه و پارتی، نامهٔ مینوی اوستا، آثار بازمانده مانویان به زبانهای پارسیک و پهلوانیک و سغدی و ترکی و چینی و قبطی و کتابهای پهلوی (= پارسیک) چندی که تاکنون بجای مانده‌اند، همه دلالت بر وجود فرهنگ و تمدنی بزرگ و درخشان، از دیرباز، در سرزمین ایران بزرگ میکند که بر پایه های فلسفه ایرانی استوار بوده است.

علت هرچه باشد، سیاسی یا اقتصادی و یا اجتماعی یا تغییر خط و یا همهٔ آنها باهم، قدر مسلم این است که بسیاری از آثار مدوّن دوران ساسانی و آغاز دوران اسلامی ایران از میان رفته است، و عده‌ای که از دستبرد زمانه رهائی یافته اند در موزه ها و کتابخانه های مهم اروپا و بیشتر در هندوستان و در کتابخانه های پارسیان نگاهداری میشود. اینها میتوانند روشنگر زوایای ناشناختهٔ تاریخ و فرهنگ کهن ما باشند، و از این رو نگاهداری و چاپ و انتشار آنها و تشویق دانشمندان به مقابله و تصحیح و ترجمه این گنجینه ها که ما را به شناخت بیشتر زبان فارسی و غنای آن در بیان مفاهیم یاری میکند، بر ما واجب است.

و باز از این رو بود که هنگامی که دوست دانشمند و ارجمندم استاد دکتر ماهیار نوّابی رئیس مؤسسهٔ آسیائی

دانشگاه پهلوی پیشنهاد کرد که برای بزرگداشت پنجاه سال شاهنشاهی خجسته دودمان پهلوی و شادی روان بنیان گذار آن پنجاه نسخه خطی پهلوی را از سوی موسسه آسیائی دانشگاه پهلوی چاپ و منتشر کنیم، این پیشنهاد را از دل و جان پذیرفتیم.

این پنجاه جلد کتاب پهلوی و کتاب بارگاه رضا هدیه هائی است که در این آئین ملی برگزاری جشن پنجاهمین سال شاهنشاهی پهلوی با فروتنی به پیشگاه شاهنشاه آریامهر ریاست عالیه دانشگاه پهلوی و علیاحضرت شهبانو فرح ریاست عالیه موسسه آسیائی دانشگاه پهلوی تقدیم میشود.

فرهنگ مهر-
رئیس دانشگاه پهلوی

دیباچه

مؤسسه آسیائی وابسته به دانشگاه پهلوی افتخار دارد که بزرگداشت پنجاهمین سال شاهنشاهی دودمان پهلوی را، مجموعه‌ای در پنجاه جلد، از دستنویسهای پهلوی واوستائی و پژوهشهای ایرانی چاپ کند و به دوستداران فرهنگ و ادب ایران تقدیم دارد.

در تابستان سال دوهزار و پانصد و سی و سه شاهنشاهی در گروهی سخن از خدمات برجسته رضاشاه بزرگ بدین سرزمین و روز تاجگذاری وی (چهارم اردیبهشت ماه ۱۳۰۵ هجری خورشیدی) میرفت، در آن هنگام اندیشه چاپ مجموعه‌ای از متن های پهلوی یادبود پنجاهمین سال شاهنشاهی پهلوی را از خاطرم گذشت و سپس این اندیشه را با رئیس دانشمند دانشگاه پهلوی جناب آقای دکتر فرهنگ مهر، که از شیفتگان فرهنگ ایرانند و از یاری شناساندن این فرهنگ کهن هیچگاه دریغ نکرده و نمی‌کنند، در میان گذاشتم تا اگر در این اندیشه با من همداستان باشند مراتب را به شرف عرض شهبانوی فرهنگ پرور ایران، ریاست عالیه مؤسسه آسیائی برسانند

مگر اجازه فرمایند تا موسسه آسیائی بدین کار شایسته دست یازد.

جناب آقای دکتر فرهنگ مهر با پیشانی گشاده و آغوش باز از این اندیشه استقبال کردند و مراتب را به شرف عرض شهبانوی ایران رساندند و دیری نگذشت که فرمان علیاحضرت شهبانو بدین کار نیک شرف صدور یافت و به موسسه آسیائی ابلاغ شد.

شورای استادان موسسه آسیائی، با الهام از نام خاندانی که جشن بزرگداشت شاهنشاهی آن را، مردم ایران امسال برگزار میکنند، چاپ کردن کتاب یا دستنویسهای پهلوی را در درجه اول اهمیت قرار داد. کشوری که در آن بیش از هر کشور دیگر میتوان به دستنویسهای پهلوی و اوستائی دست یافت کشور هندوستان است هرچند بدبختانه هوای گرم و نمناک آنجا با کتاب سازگار نیست و کاغذ را زود شکسته و تباه میسازد و می پوساند.

در فهرستی که جمشید کاووس جی کاتراک به نام «گنجینه های شرقی» (ORIENTAL TREASURES) گرد آورده و به سال یکهزار و نهصد و شصت و یک میلادی در دو هزار و پانصد شاهنشاهی

به چاپ رسانده است، از بیش از یکهزار دستنویس ایرانی و هندی نام برده که اکنون برخی
از آنها از میان رفته است، و این، نه تنها بواسطهٔ آب و هوای هندوستان بوده، بلکه بی توجهی
و نادانی هم در نابودی آنها بهره‌ای بسزا داشته است. گردآورندهٔ فهرست یادشده به نگارندهٔ
این سطور میگفت: «سالی پس از چاپ آن فهرست گذارم بکتابخانه‌ای افتاد که خداوند آن صاحب
چندین دستنویس پهلوی و اوستائی بود، من آنها را دیده و پژوهیده و نام آنها را در فهرستم آورده بودم،
خداوند خانه بجهان دیگر شتافته بود، چون از کدبانو سراغ دستنویسها را گرفتم، وی آنها را از راه
دینداری و برای آنکه مبادا برگ پاره‌های آنها زیر پا بیفتد و برای وی گناهی بزرگ بشمار آید به آب دریا سپرده بود.»

با این همه، هم اکنون، چندین صد دستنویس پهلوی و اوستائی در هندوستان هست
که تقریباً همه از روی دستنویسهای کهنه‌تر رونویس شده‌اند. بیشتر آنها روزگاری از آنِ کتابخانه‌های
شخصی بوده و رفته رفته به کتابخانه‌های عمومی و موسسات راه یافته‌اند تا بیشتر و بهتر از آنها نگاهداری شود
و کمتر در معرض نابودی قرار گیرند. از این کتابخانه‌ها میتوان کتابخانهٔ موسسهٔ شرقی کاما و کتابخانهٔ
«نخست دستور، مهرجی رانا» را نام برد که صاحب مجموعه‌های گرانبهائی از دستنویسهای پهلوی و اوستائی اند.

پاره ای از دستنویس ها نیز توسط شرق شناسان به کتابخانه های مهم اروپا رسیده اند که مهمترین آنها مجموعهٔ دستنویسهای اوستا و پهلوی « دوازده جلدی کپنهاک است که توسط شرق شناسی بنام وستر گارد به اروپا برده شد و جانشین او کریستین سن CHRISTEN-SEN آنها را چاپ کرد و بر آنها دیباچه نوشت. این کتابها اکنون بسیار کمیاب و چند مجلد آن نایاب است.

برای انجام دادن فرمان، از دوست دانشمندم دستور کیخسرو جاماسب آسا، دستور بزرگ شهر بمبئی و رئیس کتابخانهٔ «موسسه شرقی کاما» یاری خواستم تا از هیأت امنای کتابخانه های «موسسه شرقی کاما» و نخست دستور مهرجی رانا» اجازهٔ عکسبرداری از دستنویسهای پهلویشان را بگیرد و اگر خود یا دوستانش دستنویسهای ارزنده دارند بر آنها بیفزاید، کار گزینش دستنویسها برای عکسبرداری نیز به عهدهٔ وی واگذار شد تا آنچه را مهم و میسور می داند برگزیند. این کار به دشواری انجام گرفت چه دستنویسها از طرف هیأت امنای کتابخانه ها و خاندان انگلساریا (که چند دستنویس از این مجموعه متعلق به آنان است) تنها به او سپرده شده بود، و وی، امانت داری را

رنج سفر بر خود هموار ساخت و با دو جامه‌دان پر از کتاب به ایران آمد، سه ماه تمام از بام تا شام،
در چاپخانه های دانشگاه پهلوی شیراز و دانشگاه تهران گذراند و در همه جا با دستنویسها همراه بود،
من و همدستانم از مؤسسهٔ آسیائی نیز همه جا با وی همگام بودیم تا کار عکسبرداری سی و چند دستنویس
بپایان رسید، دستور کیخسرو مجبور بود به بمبئی بازگردد ما نیز برای تطبیق عکسها با دستنویسها و رفع کمبود آنها
در پی وی به هندوستان رفتیم تا این مهم انجام شد. نامه‌ای نیز به پروفسور آسموسن استاد دانشگاه کپنهاگ
نوشتیم مگر اجازهٔ تجدید چاپ دستنویسهای کتابخانهٔ کپنهاک را از ناشر نخستین آنها - MUNKS
GAARD بگیرد، اجازه گرفته شد و نامه ها به چاپ رسید.

مؤسسهٔ آسیائی سپاس و درود فراوان خود را به پیشگاه شهبانوی فرهنگ پرور که
با فرمان خود این افتخار را نصیبش ساخته، تقدیم می دارد.

از جناب آقای دکتر فرهنگ مهر رئیس دانشگاه پهلوی که در راه پیشرفت کار از هیچ یاری
معنوی و مادی دریغ نکرد سپاسگزار است.

از دستور کیخسرو جاماسب آسا که با یاری وی چاپ این مجموعهٔ پنجاه جلدی میسور میشود سپاسگزار است.

از پروفسور آسموسن که اجازهٔ چاپ مجموعهٔ اوستا و پهلوی کپنهاک به پامردی او انجام یافت سپاسگزار است.

از دکتر بهرام فره‌وشی مدیر عامل ادارهٔ انتشارات دانشگاه تهران که چاپ کردن بیست و چند جلد از این مجموعه را در چاپخانهٔ دانشگاه تهران پذیرفت و چاپ آنها با مشاورهٔ فنّی وی میسّر شد سپاسگزار است.

از دکتر محمود طاووسی که تطبیق و ویراستن و آراستن هر صفحه از تمام این مجموعه بدست وی و با مشورت وی انجام شد سپاسگزار است.

ماهیار نوّابی
استاد و رئیس مؤسسهٔ آسیائی

fol. 219 v.

fol. 220 r.

fol. 220 v.

fol. 221 r.

fol. 222 r.

fol. 222 v.

fol. 223 r.

fol. 223 v.

٢٢٤

[illegible]

fol. 224 v.

۲۲۵

[illegible]

fol. 225 v.

fol. 226 r.

٢٢٥

fol. 227 r.

fol. 227 v.

fol. 228 r.

[illegible]

fol. 230 v.

[illegible]

fol. 231 v.

fol. 232 r.

fol. 233 v.

fol. 235 v.

fol. 236 v.

175

fol. 237 v.

fol. 239 r.

fol. 240 r.

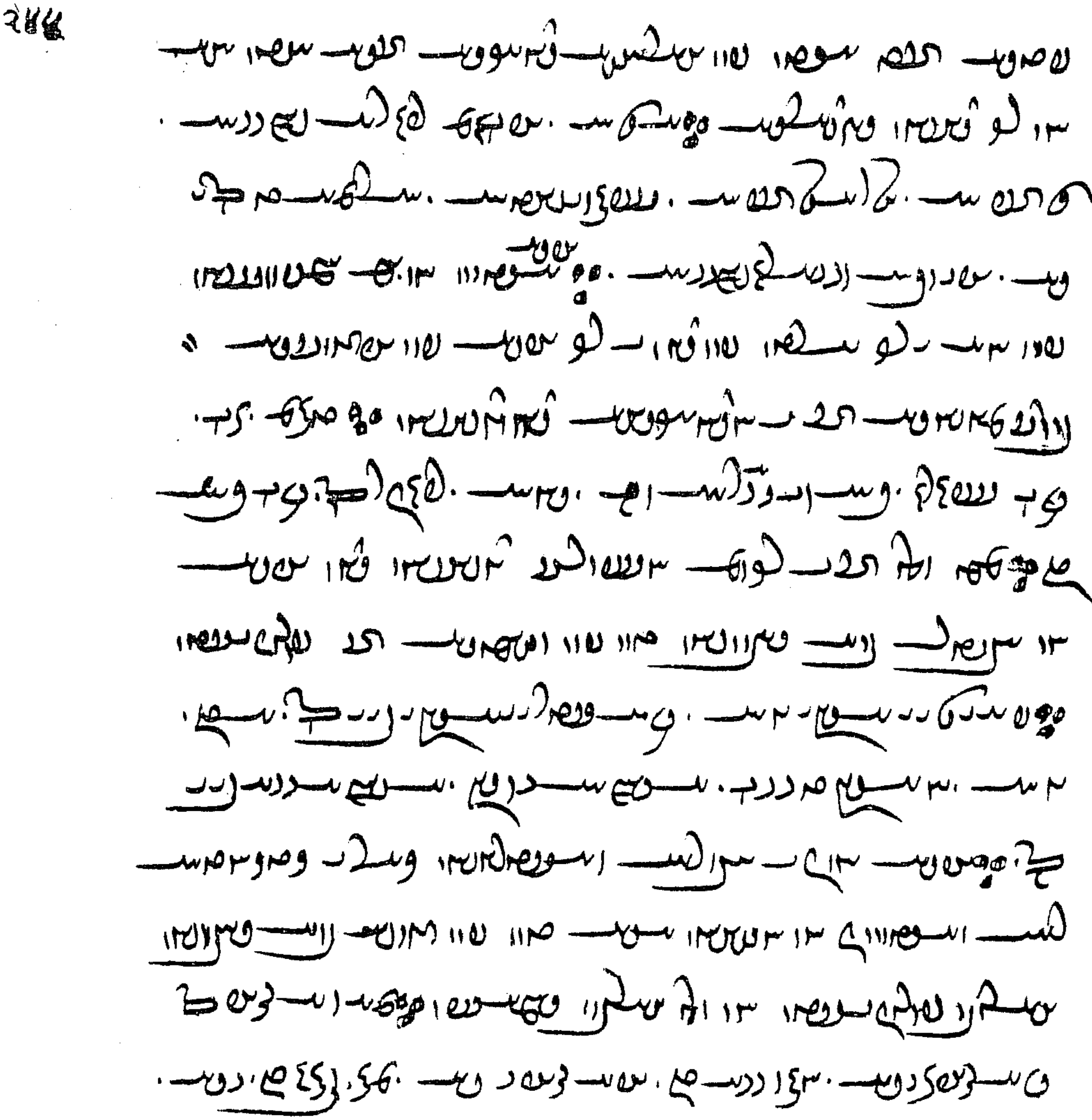
fol. 240 v.

[illegible]

fol. 242 r.

fol. 242 v.

fol. 243 v.

fol. 244 r.

[illegible]

२४६

[illegible]

٢٤٧

fol. 248 r.

[illegible]

fol. 249 r.

[illegible]

fol. 250 r.

[illegible]

fol. 250 v.

fol. 251 r.

[illegible]

fol. 253 r.

fol. 253 v.

۲۵۴

fol. 255 r.

fol. 255 v.

fol. 256 r.

fol. 258 v.

fol. 259 r.

fol. 259 v.

fol. 260 r.

fol. 260 v.

٢٤٢

[illegible]

fol. 261 r.

[illegible]

fol. 261 v.

٤٢

fol. 263 v.

جانور پرنده

fol. 264 v.

[illegible]

fol. 267 r.

[illegible]

fol. 269 v.

۱۰

[illegible]

[illegible]

fol. 270 v.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

724

[illegible]

١٥٤

fol. 276 v.

[illegible]

fol. 277 v.

૨૭૮

[illegible]

fol. 278 r.

[illegible]

fol. 279 v.

۲۵۰

[illegible]

fol. 280 v.

252

٢٥٣

[illegible]

fol. 284 v.

fol. 285 v.

۲۸٤

fol. 286 r.

[illegible]

fol. 280 v.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

fol. 289 v.

fol. 290 r.

[illegible]

fol. 293 v.

fol. 294 r.

[illegible]

٢٠٤

[illegible]

fol. 297 v.

[illegible]

fol. 298 r.

fol. 298 v.

[illegible]

[illegible]

fol. 300 v.

302

fol. 302 v.

fol. 303 v.

fol. 304 r.

[illegible]

[illegible]

٩٤٥

[illegible]

fol. 307 r.

[illegible]

fol. 307 v.

fol. 308 v.

fol. 309 r.

fol. 309 v.

fol. 310 r.

[illegible]

٤٩٢

[illegible]

fol. 315 v.

fol. 317 v.

fol. 318 r.

fol. 319 r.

fol. 319 v.

٣٢١

fol. 321 r.

[illegible]

fol. 321 v

322

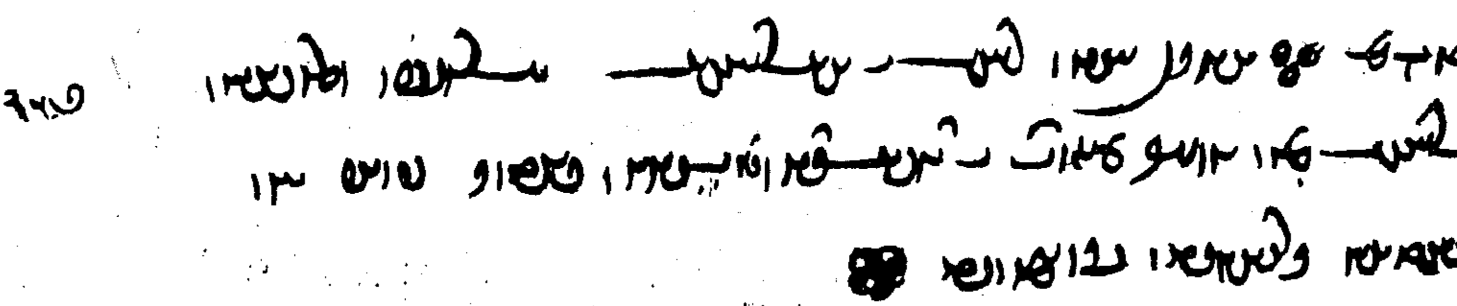
[illegible]

23

24

[illegible]

fol. 325 v.

fol. 327 r.

fol. 327 v.

३२८

॥ संवत् १३७९ वर्षे माघ शुदि ८ बुधे पारसी
सं ६९२ वर्षे माह ... राज ... मान ... आ ...
... नी ... ता ... यास दीन राशुं ... रिवं
... काल ... नामी ... मा
यात पारसी ... मा ... वं ... त
आचार्य मि ... नर्नेमाने कागलं
लिखापनं ... पारसी ... सांगण नुं
... लन ... पाश्रीत ...
... लिखापितं ... नाम ... को
... मि ... पढति तन ... वादि
... नां तथा ... नि मि
त्रं ... करलीयं ॥

Af den foregaaende Side [illegible] at denne Afskrift [illegible] er [illegible] Mihirvân Kaikhosrû. [illegible] Mahrnâ [illegible] Mahmnûd i Kambayat (i Guzerat) [illegible] 692 efter Jezdegerd, 1322 efter Chr. Fødsel [illegible]

fol. 328 r.

Index of Chapters and Paragraphs

according to Geldner's edition of the Avesta text

(blank lines in the manuscript are not counted).

*) *Srōš-Yašt* Kartak *1*: 253v. 14 *2*: 255v. 10 *3*: 256r. 12 *4*: 256v. 15 *5*: 257v. 3 *6*: 258r. 3 *7*: 258v. 14 *8*: 260r. 11 *9*: 261r. 2 *10*: 261v. 9 *11*: 263v. 1 *12*: 264v. 8 *13*: 265v. 3.

Printed in Denmark

Printed by
Fr. Bagges kgl. Hofbogtrykkeri, Copenhagen
Photolithography by
Nordisk Kunst- og Lystryk, Copenhagen

THE AVESTA CODEX K 5

CONTAINING

THE YASNA WITH ITS PAHLAVI TRANSLATION AND COMMENTARY

Published in facsimile by

The University Library of Copenhagen

WITH AN INTRODUCTION

BY

K. BARR

THIRD PART

Containing Yasna 47-72

AT THE EXPENSE OF

EINAR MUNKSGAARD

COPENHAGEN

1939

CODICES AVESTICI ET PAHLAVICI BIBLIOTHECAE UNIVERSITATIS HAFNIENSIS

Published in facsimile by
The University Library of Copenhagen

EDITOR

ARTHUR CHRISTENSEN

VOL. IX

THE AVESTA CODEX K 5
THIRD PART

AT THE EXPENSE OF
EINAR MUNKSGAARD
COPENHAGEN
1939

THE AVESTA CODEX K 5

THIRD PART